

УДК 351.853(477)

ВИХОДИ БАЗАЛЬТІВ (ВОЛИНО-ПОДІЛЬСЬКА ПЛИТА, РІВНЕНСЬКА ОБЛАСТЬ) ЯК МАРШРУТИ ГЕОТУРИЗМУ

Осокіна Н.П.

*Інститут геологічних наук НАНУ, Київ, Україна,
N.Osokina@gmail.com*

Охарактеризовано базальти у кар'єрах Івано-Долинського родовища, с. Базальтове; Берестовецьке відслонення базальтів, с. Берестовець; Берестовецька комплексна геологічна пам'ятка (кар'єр № 10). Зазначені об'єкти можуть слугувати як маршрути геотуризму.

Ключові слова: відслонення базальтів, маршрути геотуризму.

BASALT OUTCROPS (VOLYN – PODILSKYI PLATE, RIVNE REGION) AS GEOTOURISM ROUTES

Osokina N.P.

*Institute of Geological Sciences NASU, Kyiv, Ukraine,
N.Osokina@gmail.com*

Basalts in the quarries of the Ivano-Dolynsky deposit, the village of Basalt; Berestovets basalt outcrop, the village of Berestovets; Berestovets complex geological monument (quarry No. 10) are characterized. These objects can serve as geotourism routes.

Keywords: Basalt outcrops, geotourism routes.

Вступ. Рівненська область розташована в межах західного схилу Українського щита та Волино-Подільської плити. Поверхня кристалічного фундаменту під кутами 1–3 градуси поступово занурюється в західному напрямку до глибини 1600 м, в крайній східній частині докембрійські утворення виходять на денну поверхню. Представлені вони клесівською серією і осницьким комплексом (палеопротерозой), в південній частині області – тетерівською серією та житомирським комплексом (палеопротерозой). В області розвідано 7 родовищ базальтів, які використовують для виробництва облицювально-декоративного та будівельного каменю, шашки, брущатки, буту, щебеню, теплоізоляційних матеріалів, кам'яного литва.

Вихід базальтів у кар'єрах Івано-Долинського родовища, с. Базальтове (мінералогічний, петрографічний). В кар'єрах виходи базальтів трапової формації нижнього венду (волинська серія, ратненська світа) із класичною стовпчастою окремістю [1]. Нині виходи базальтів такого типу розкрито лише в кар'єрах Янової долини, с. Берестовець, с. Великий Мідськ. Найбільш «досконалі» базальтові стовпи відслонюються в кар'єрах №3 і №5. Вивчення форм залягання базальтів, характеру окремості має значення для з'ясування особливостей ранньовендського вулканізму та палеорекострукцій вулканогенних зон. Під середньочетвертинними флювіогляціальними пісками і писальною крейдою здолбунівської світи (верхня крейда) загальною потужністю 3,5–6,0 м залягають нижньовендські базальти волинської серії. Базальти афанітові дрібно-тонкозернисті темно-сірі до чорних, масивні, складені з основного плагіоклазу, енстатит-авгіту, вулканічного скла. Мають стовпчасту окремість, висота стовпів до 30 м. Кар'єр розроблявся трьома видобувними уступами, висота стовпів в уступах від 4 до 11 м. Стовпи переважно шестикутні, розміром у поперечному перерізі 0, –1,2 м. У центральній частині північної стінки кар'єру № 3 відслонюються базальти з бриловою окремістю, а в західній стінці – базальти з віялоподібною окремістю. Загальна протяжність відслонень базальтів у межах 180–230 м. В кар'єрі можна зустріти мінерали: адуляр, хлорит, яніт, кварц, халцедон, кальцит, барит, гематит, пірит, марказит, псиломелан, борніт, азурит, мідь самородну.

Під'їзд дорогою Рівне – Базальтове 57 км. З дороги Костопіль – Злазне 200 м на захід насипною дорогою (базальтові стовпи в кар'єрі № 3); 50м на схід в'їзд до кар'єру № 5.

Берестовецьке відслонення базальтів, с. Берестовець (мінералогічний, петрографічний). Базальти трапової формації нижнього венду (волинська серія, ратненська світа) зі стовпчастою окремістю [1] нині розкриті лише в кар'єрах Янової долини, Берестовця, Мідська. Вивчення форм залягання базальтів, характеру окремостей має значення для встановлення особливостей ранньовендського вулканізму, палеорекострукцій. У південній стінці кар'єру № 7 розкриваються темно-сірі до

чорних афанітові, масивні базальти, які складаються з основного плагіоклазу, енстатит-авгіту, вулканічного скла. Вони характеризуються стовпчастою окремістю. У східній частині стінки на відстані 100 м вона нахилена, можливо, через взаємодію двох потоків. У західній частині стінки на протязі 50 м окремість вертикальна, стовпи мають 4–6 граней, поперечний переріз 0,4–0,7 м. Видима висота в уступі 8–11 м. Вище спостерігається кора вивітрювання базальтів, яка представлена сірими, зеленувато-сірими монтморилонітовими глинами з жорсткою, та більш крупними уламками базальтів. Потужність 0,3–0,4 м. На корі вивітрювання залягає крейда здолбунівської світи (верхня крейда, туронський ярус), яка містить рештки фауни – брахіоподи, морських їжаків та ін. Потужність крейдових відкладів – 1,4–2,5 м. На крейді залягає флювіогляціальний пісок (дніпровський горизонт середнього плейстоцену) дрібно-тонкозернистий, сильно глинистий, світло-сірий із слабким зеленуватим відтінком потужністю 0,4 м. Завершує розріз світло-сірий супіщаний ґрунтово-рослинний шар потужністю 0,2 м. В кар'єрі № 7, на схід від пам'ятки, можна зустріти такі мінерали як кварц, халцедон, жильний агат, кальцит, барит, хлорит, гематит, селадоніт, різноманітні цеоліти. Відносно рідко зустрічаються ісландський шпат, аметистоподібний кварц, аметист, агат. Часто тут можна знайти жили, складені кристалічним кальцитом з домішками зеленого селадоніту та інших мінералів, різноманітні комбінації яких утворюють пейзажні малюнки. Іноді в цих жилах зустрічаються вкраплення самородної міді.

Під'їзд з м. Рівне автомобільною дорогою Рівне – Костопіль 33 км, від автомобільної дороги до с. Берестовець – 12 км, з центру с. Берестовець до кар'єру № 7 – 1 км.

Берестовецька комплексна геологічна пам'ятка (стратиграфічний). Кар'єр № 10 являє собою виробку діаметром 200–220 м. Висота уступу, а також стовпчастих окремоостей базальтів змінюється від 3 до 8 м. Більша частина першого уступу затоплена водою. Найдавніші породи, які розкрито кар'єром, – нижньовендські базальти волинської серії (протерозой). Базальти, в основному, мають стовпчасту окремість, але зустрічаються з кулястою, рідко – циліндричною. Стовпчасті окремоості залягають

вертикально, що вказує на горизонтальне положення потоку лави. Лавобрекчії простежуються смугою шириною 10–15 м і проходять через центральну затоплену частину кар'єру. Нині виходи можна спостерігати лише в північно-західній частині кар'єру. Лавобрекчії, за розрізом, змінюють скельні базальти, які є перехідними до базальтів з стовпчастою окремістю. На базальтах стратиграфічно незгідно, у вигляді лінз, спорадично залягають сеноманські конгломерати, які збереглися лише у північній частині кар'єру. Потужність – від кількох сантиметрів до 5 м. Галька в конгломератах представлена вивітрілими базальтами. На конгломератах і безпосередньо на базальтах, залягають рифогенні вапняки туронського віку з двома пачками. У нижній, частково скрем'янілій, яка заповнювала заглиблення на дотуронській поверхні, у фауністичному комплексі багато гастропод. У верхній верстві, потужністю до двох метрів переважають брахіоподи. У сеноманських конгломератах, які перекривають базальти в північно-західній частині кар'єру, часто зустрічається різноманітна морська фауна: рідкісні види форамініфер, рештки губок, коралів (три-, шестипроменевих), морських черв'яків, уламки двостулкових моллюсків, ядра гастропод, брахіопод, морських їжаків, уламки морських лілій. Рідше спостерігаються ростри белемнітів, зуби акул. Туронські вапнякові відклади, що залягають в північній частині кар'єру, також характеризуються наявністю морської фауни із закономірним розподілом по вертикалі. У покрівлі їх зустрічаються голки морських їжаків роду *Cidaris*, ядра морських їжаків роду *Conilis*, уламки раковин устриць. В середній частині розрізу переважають черепашки брахіопод. У підшві вапняки містять рештки різноманітних губок, ходи морських черв'яків. Рідше зустрічаються колонії мшанок, зуби плезіозаврів, акул, у тому числі моллюскоїдних. У районі кар'єру № 10, за 15 м на захід від виходів вапняків знаходиться відслонення конгломератів завдовжки 15–20 м. Всі описані утворення перекриваються чохлом четвертинних еолово – делювіальних суглинків.

Під'їзд від м. Рівне автодорогою Рівне – Костопіль 33 км, далі до с. Берестовець асфальтованою дорогою 12 км. З центру с. Берестовець до кар'єру № 10 – 0,75 км.

Висновки. Пропонуємо вихіди базальтів у кар'єрах Івано-Долинського родовища, с. Базальтове (кар'єри № 3 і 5); Берестовецьке відслонення базальтів, с. Берестовець (кар'єр № 7); Берестовецька комплексна геологічна пам'ятка (кар'єр № 10) як маршрути геотуризму.

Перелік використаної літератури

1. Геологічні пам'ятки України: у 3т. /В.П. Безвинний, С.В. Білецький, О.Б. Бобров та ін.; за ред.: В.І. Калініна, Д.С. Гурського, І.В. Антакової. К.: ДІА, 2006. Т.1. 320 с.